

BADO ŽAIDYNĖS

*New York Times,
USA Today, Wall Street
Journal, Publishers Weekly
ir daugelio kitų
BESTSELERIS NR. 1*

SUZANNE COLLINS

baltos lankos

Suzanne Collins

BADO ŽAIDYNĖS

Pirmoji trilogijos „Bado žaidynės“ knyga

romanas

Iš anglų kalbos vertė Ina Jakaitė

baltos lankos

Kai pabundu, kita lovos pusė yra šalta. Ištiesiu ranką, ieškodama šilto Primos kūnelio, bet užčiuopiu tik šiurkštų čiužinio apklotą. Tikriausiai ji susapnavo košmarą ir perlipo į motinos lovą. Žinoma, taip ir nutiko. Šiandien Aukų diena.

Pasiremiu ant alkūnės. Miegamajame jau ganėtinai šviesu, kad jas matyčiau. Mano mažoji sesutė Prima* prisišliejusi prie motinos šono, prisispaudusi prie jos kūno, jų skruostai susiglaudę. Miegodama motina atrodo jaunesnė, labai išsvargusi, bet nepalūžusi. O Primos veidelis skaidrus kaip lietaus lašas, toks mielas kaip gėlė, kurios vardu ji pavadinta. Mama kadaise irgi buvo gražuolė. Bent jau man taip pasakojo.

Prie Primos kojų tarsi sargybinis susirangęs bjauriausias pasaulyje katinas. Nosis suplota, viena ausis pusiau nuplėšta, akys šlykščiai geltonos spalvos. Prima pavadino jį Vėdrynu, ji tvirtina, kad dulsvai gelsvas katino kailis panašus į šį augalą. Katinas nekenčia manęs. Ar bent jau nepasitiki manimi. Tai nutiko prieš daugelį metų, bet, manau, Vėdrynas vis dar prisimena, kaip, vos tik Prima parsitempė jį namo, mėginau nuskandinti jį kibire. Tada tai buvo liesas kačiukas nuo kirminų išsipūtusiu pilveliu ir blusėtu kailiu. Man tik ir trūko dar vieno

* *Primrose* (angl.) – raktažolė (čia ir toliau – vert. past.).

padaro, kurį reikėtų šerti. Tačiau Prima taip maldavo ir verkė, kad leidau jam pasilikti. Viskas išėjo į gera. Motina pagydė jį nuo kirmėlių, o katinas pasirodė esąs apsigimęs pelių gaudytojas. Sumedžioja net kartais atklystančią žiurkę. Retkarčiais, kai doraju laimikį, atiduodu katinui vidurius. Jis liovėsi ant manęs šnypštęs.

Aš numetu jam vidurius, o jis ant manęs nešnypščia – tai artimiausi santykiai, kokie gali tarp mūsų būti.

Iškeliu kojas iš lovos ir apsiaunu medžioklinius batus. Minkšta oda apgaubia pėdas. Apsimaunu kelnes, apselvku marškinėlius, sukišu savo ilgą juodą kasą po kepuraite ir pasiimu krepšį laimikiui sudėti. Ant stalo, pavožtas po mediniu dubenėliu, kad nepagriebtų alkanos žiurkės ar katės, guli nuostabus ožkų pieno sūriukas, įvyniotas į bazilikų lapus. Primos dovana man Aukų dieną. Atsargiai įsidedu jį į kišenę ir išeinu laukan.

12-os apygardos, kurioje mes gyvename, dalis, pravaržiuojama Klodu, šią valandą paprastai pilna šachtininkų, dirbančių anglių kasyklose. Jie traukia į rytinę pamainą. Susikūprinę vyrai ir moterys sutinusiais sąnariais, dauguma jų jau seniai liovėsi mėginę išsivalyti anglių dulkes iš aplūžusių panagių, iš įdubusių raukšlėtų veidų. Tačiau šiandien nuo anglių pajuodusios gatvės tuščios. Pilkų namiūkščių langinės uždarytos. Aukų diena prasidės tik antrą valandą popiet. Iki tol gali miegoti. Jei tik įstengsi.

Mūsų namelis stovi beveik pačiame Klodo pakraštyje. Turiu praeiti tik keletą vartų, kad pasiekčiau purviną lauką, vadinamą Pieva. Pievą nuo miško skiria aukšta geležinių grandelių tvora, viršuje apraizgyta spygliuotos vielos kilpomis. Ši tvora juosia visą 12-ą apygardą. Teoriškai ja ištisą parą turėtų

tekėti elektros srovė, kad atbaidytų miške gyvenančius plėšrūnus – laukinių šunų gaujas, atklydusias pumas ir lokius. Jie keldavo tikrą siaubą mūsų gatvėse. Tačiau paprastai tvorą liesti nepavojinga, nes mes džiaugiamės, jei turime elektrą dvi ar tris valandas vakarais. Vis tiek kiekvieną kartą atidžiai įsiklausau, ar negirdėti ūžimo, – tai reikštų, kad tvora teka elektros srovė. Dabar tvyro visiška tylą. Pasislepiu už krūmų, išsitiesiu ant pilvo ir pralendu pro dviejų pėdų pločio skylę, kuri čia buvo padaryta jau prieš daugybę metų. Yra ir daugiau vietų, kur galima išlįsti pro tvorą, tačiau ši taip arti namų, kad visada pro ją patenku į mišką.

Vos tik atsiduriu miške, iš drevės išsitraukiu lanką ir strėlinę. Ar tvora tekėdavo elektra, ar ne, ji vis tiek atbaidydavo grobuonis nuo 12-os apygardos. O miške jų pilna. Be to, šliaužioja nuodingos gyvatės, klaidžioja pasiutę gyvūnai ir nėra jokių aiškių takelių. Tačiau miške yra ir maisto, jei tik žinai, kur jo rasti. Mano tėvas žinojo ir spėjo šio to išmokyti mane prieš tai, kai jį į gabalėlius sudraskė sprogimas šachtoje. Neliko nieko, ką galėtume palaidoti. Net ir praėjus penkeriems metams aš vis dar pabundu rėkdama, kad jis gelbėtųsi.

Vaikščioti po mišką draudžiama, o už brakonieriaimą baudžiama griežčiausiomis bausmėmis, tačiau, manau, daugelis žmonių rizikuotų ieškoti maisto, jei tik turėtų ginklą. O eiti į mišką tik su peiliu drįsta nedaugelis. Mano lankas yra retenybė. Jį man padarė tėvas – taip pat ir keletą kitų, kuriuos gerai paslėpusi laikau miške. Lankai rūpestingai suvynioti į neperšlampamą medžiagą. Mano tėvas būtų galėjęs gerai uždirbti pardavęs juos. Tačiau jei pareigūnai būtų sužinoję apie lankus, tėvas būtų buvęs apkaltintas sukilimo kurstymu ir viešai nubaustas mirties bausme. Dauguma Tvarkdarių apsimeta

nežiną apie mus, medžiotojus, nes nori šviežios mėsos taip pat kaip ir visi kiti. Iš tiesų jie ir yra mūsų geriausi pirkėjai. Tačiau Tvardariai niekada neleistų žmonėms pamanyti, kad kas nors gali tiekti į Klodą ginklus.

Rudenį atsiranda drąsuolių, kurie nutykina į mišką prisirinkti obuolių. Jie niekada nenuklysta toli nuo Pievos. Visada laikosi ganėtinai arti, kad kilus pavojui galėtų grįžti į 12-os apygardos prieglobstį. „Dvylikta apygarda. Čia gali saugiai numirti iš bado“, – sumurmu sau po nosimi. Tada greitai pažvelgiu per petį. Netgi čia, miško tankmėje, jaudiniesi, kad kas nors gali tave nugirsti.

Kai buvau mažesnė, mama siaubingai bijojo, kad galiu išplepėti tai, ką žinau apie 12-ą apygardą, apie žmones, kurie valdo mūsų šalį, Panemą, iš tolimo miesto, vadinamo Sostine. Dabar suprantu, kad tai būtų sukėlę tik dar daugiau bėdų. Tai gi išmokau laikyti liežuvį už dantų ir pasislėpti po abejingumo kauke, kad niekas neperskaitytų mano minčių. Tyliai atlieku užduotis mokykloje. Turguje tik mandagiai šnekteliu apie nieką. Kai nueinu į Hobą, leidžiu sau kalbėti tik apie prekybą. Juodojoje rinkoje uždirbu daugiausia pinigų. Net namuose, kur nereikia nieko vaidinti, vengiu keblių temų. Pavyzdžiui, tokių kaip Aukų diena, maisto stygius ar Mirties žaidynės. Prima gali netyčia pakartoti mano žodžius – kas tada nutiks mums visoms?

Miške manęs laukia vienintelis žmogus, su kuriuo galiu būti savimi. Geilas. Jaučiu, kaip veidas atsipalaiduoja, žingsniai greitėja, kai lipu kalva į mūsų susitikimo vietą prie išsikišusios uolos, nuo kurios matyti slėnis. Tankūs uogienojai saugo ją nuo nepageidaujamų akių. Įsivaizduoju Geilą laukiantį manęs ir nusišypsau. Jis tvirtina, kad šypsausi tik būdama miške.

– Sveika, Katžole, – sako Geilas.

Mano tikrasis vardas yra Ketnė, bet kai pirmą kartą prisistačiau Geilui, tik silpnai sušnibždėjau ir jis pamanė, kad mano vardas Katžolė. O paskui, kai ta kvaištelėjusi lūšis ėmė sekioti mane po mišką, tikėdamasi kokių nors maisto likučių, Geilas oficialiai praminė mane Katžole. Galiausiai turėjau nušauti lūšį, nes ji nubaidydavo grobį. Šiek tiek gailėjausi žvėries, ji buvo nebloga draugė. Tačiau už kailį man gerai sumokėjo.

– Pažvelk, ką sumedžiojau. – Geilas iškelia duonos kepalą su įsmeigta strėle. Nusijuokiu. Tai tikra duona iš kepyklos, o ne suzmekęs pilkas kepalas, kokius išsikepame iš savo grūdų davinio. Paimu duoną, ištraukiu strėlę ir prisikišu pradurtą kepalą prie nosies. Įkvepiu aromato ir burna prisipildo seilių. Tokia puiki duona tinka ypatingoms progoms.

– O, vis dar šilta, – sumurmu. Geilas turėjo ateiti į kepyklą auštant, kad ją nupirktų. – Kiek ji tau atsiėjo?

– Tik voverę. Šiandien senasis kepėjas buvo dosnus, – atsako Geilas. – Ir netgi palinkėjo man sėkmės.

– Na, šiandien mes visi jaučiamės vieningesni, tiesa? – paklausiu ir net nepavartau akių. – Prima paliko mums sūrį. – Išsiimu jį iš kišenės.

Susirūpinęs Geilo veidas pragiedrėja.

– Ačiū tau, Prima. Šiandien bus tikra puota.

Staiga jis ima kalbėti Sostinės dialektu, mėgdžiodamas Efę Trinket, maniakiškai linksmą moterį, kuri atvyksta čia kartą per metus, kad paskelbtų paaukotųjų Mirties žaidynėms vardus:

– Vos nepamiršau! Linksmų Mirties žaidynių! – Geilas nuskina keletą gervuogių nuo šalia augančių krūmų. – Ir tegul persvara... – Geilas meta gervuogę aukštai į orą mano pusėn.

Pagaunu uogą burna ir prakandu ją. Ant liežuvio pajuntu aitroką skonį.

– ...*visada* būna jūsų pusėje! – pabaigiu sakinį tokiu pat pakiliu tonu. Nuleidžiame viską juokais, antraip intum bijoti savęs. Be to, Sostinės akcentas toks keistas, kad beveik visi juo ištarti žodžiai skamba juokingai.

Stebiu, kaip Geilas išsitraukia peilį ir suraiko duoną. Jis galėtų būti mano brolis. Tiesūs juodi plaukai, gelsva oda, mūsų net tokios pat pilkos akys. Tačiau mes ne giminaičiai, bent jau ne artimi. Dauguma šeimų, dirbančių kasyklose, panašios viena į kitą.

Štai kodėl mano mama ir Prima, abi mėlynakės ir šviesiaplaukės, visada atrodė svetimos šioje vietoje. Taip ir yra. Mano motinos tėvai priklausė nedideliam krautuvininkų sluoksniui. Jie stengiasi įtikti ir valdžiai, tai yra Tvardkariams, ir atsitiktiniams Klodo pirkėjams. Seneliai turėjo vaistinę geresnėje 12-os apygardos dalyje. Beveik niekas neišgali kreiptis į gydytojus, todėl susirgus padeda vaistininkai. Mano tėvas susipažino su mano motina, nes medžiodamas kartais rinkdavo gydomasias žoles ir vėliau parduodavo jas vaistinei. Motina tikrai turėjo jį labai mylėti, jei ryžosi palikti savo namus ir persikelti gyventi į Klodą. Stengiausi neužmiršti to, kai matydavau savo mamą, sėdinčią tuščiu žvilgsniu ir abejingą viskam, o jos vaikai tuo metu vos nemirė iš bado. Dėl tėvo stengiuosi atleisti jai. Tačiau, tiesą sakant, nesu labai atlaidi.

Geilas aptepa duonos riekės minkštu ožkų sūriu, kruopščiai uždeda ant kiekvienos riekės po baziliko lapelį, o aš nuo krūmų prirenku gervuogių. Įsitaisme jaukiame kampelyje prie uolų. Mūsų nematyti, bet patys galime stebėti visą slėnį, kuriame verda vasaros gyvenimas. Čia galima prisirinkti

žalumynų, prisikasti augalų šaknų, žvejoti vaivorykštines žuvis saulės atokaitoje. Diena nuostabi, dangus žydras, pučia švelnus vėjelis. Maistas, kurį valgome, irgi puikus: sūris lydosi ant šiltos duonos, ją užsikandame gervuogėmis. Viskas būtų tobula, jei tai iš tikrųjų būtų atostogos, jei visą dieną galėčiau klajoti po mišką su Geilu ir medžioti vakarienei. Užuoat taip darę, antrą valandą popiet turime stovėti aikštėje ir laukti paskelbiant, kas bus paaukotas Mirties žaidynėms.

– Žinai, mes galėtume tai padaryti, – tyliai ištaria Geilas.

– Ką padaryti? – klausiu.

– Palikti apygardą. Pabėgti iš čia. Gyventi miške. Tu ir aš, mes tai sugebėtume, – paaiškina Geilas.

Nežinau, ką atsakyti. Ši mintis atrodo absurdiška.

– Žinoma, jei tik neturėtume tiek daug vaikų, – greitai priduria jis.

Be abejo, jie nėra mūsų vaikai. Tačiau galėtų būti. Du maži Geilo broliukai ir mano sesutė. Prima. Taip pat gali priskaičiuoti mūsų abiejų motinas, nes kaipgi jos išsiverstų be mūsų? Kas atneš kąsnį toms burnoms, kurios nuolat alkanos ir vis prašo dar? Abu kasdien medžiojame, tačiau pasitaiko dienų, kai laimikį tenka iškeisti į taukus, batų raištelius ar vilną, ir vakarų, kai einame gulti urzgiančiu pilvu.

– Niekada nenorėsiu turėti vaikų, – pareiškiu.

– Aš norėčiau. Jei gyvenčiau ne čia, – prisipažįsta Geilas.

– Tačiau gyveni čia, – atšaunu suirzusi.

– Pamiršk tai, – atkerta jis.

Pokalbis atrodo beprasmiškas. Išvykti? Kaip galėčiau palikti Primą, kurią vienintelę visame pasaulyje tikrai myliu? Geilas irgi atsidavęs savo šeimai. Mes negalime išvykti, todėl neverta tuščiai aušinti burnos. Net jeigu taip padarytume... net jeigu

taip padarytume... kodėl jam kilo mintis apie vaikus? Mudu su Geilu niekada nepuoselėjome romantiškų jausmų. Kai susipažinome, buvau sudžiūvusi dvylikametė, o Geilas, nors tik dvejais metais vyresnis, atrodė kaip tikras vyras. Praėjo daug laiko, kol tapome draugais, liovėmės ginčytis dėl kiekvieno sandorio ir ėmėme padėti vienas kitam.

Beje, jei Geilas nori vaikų, jam tikrai bus lengva susirasti žmoną. Jis gerai atrodo, yra pakankamai stiprus, kad išvertų darbą kasyklose, ir dar medžioja. Iš to, kaip merginos ima šnibždėtis tarpusavyje jam einant į mokyklą, suprantu, kad jos norėtų tokio vyro. Pavyduliauju jo, bet ne dėl tos priežasties, apie kurią pagalvotų žmonės. Sunku rasti gerą medžioklės draugą.

– Ką dabar veiksime? – paklausiu Geilo. Galime medžioti, žvejoti arba rinkti augalus.

– Pažvejokime. Galime užmesti tinklą ir rinkti augalus miške. Gal rasime ko nors skanaus šiam vakarui, – pasiūlo jis.

Vakaras. Kai išrenkami paaukotieji, visi privalo švęsti. Dauguma žmonių taip ir daro iš palengvėjimo, kad jų vaikai saugūs iki kitų metų. Tačiau bent dvi šeimos uždaro langines, užrakina duris ir mėgina suvokti, kaip išgyvens kankinančias savaites, kurios laukia.

Mums puikiai sekasi. Plėšrūnai visai nekreipia į mus dėmesio, grobio aplinkui pilna. Vėlyvą rytmetį jau turime tuziną žuvų, krepšį žalumynų ir, geriausia, galoną žemuogių. Atradau šią vietą prieš keletą metų, o Geilas sumanė apjuosti ją tinklais ir taip apsaugoti nuo gyvūnų.

Prieš eidami namo užsukame į Hobą. Juodoji rinka veikia apleistame sandėlyje. Kadaisė čia buvo laikomos anglys. Kai

buvo sumanyta tobulesnė sistema – gabenti anglis iš kasyklų tiesiai į traukinius, – toje vietoje įsikūrė Hobas. Dėl Aukų dienos dauguma sandorių šiandien jau buvo sudaryti, bet turguje vis tiek užtektinai žmonių. Be vargo iškeičiame šešias žuvis į puikų duonos kepalą, o kitas dvi – į druską. Taukuotoji Sju, sena liesa moteriškė, pardavinėjanti karštą sriubą iš didžiulio katilo, sutinka mainyti pusę mūsų surinktų žalumynų į keletą gabalų parafino. Kitur gal būtume gavę daugiau, bet stengiamės palaikyti gerus santykius su Taukuotąja Sju. Ji vienintelė visada sutinka nupirkti laukinį šunį. Specialiai mes šių gyvūnų nemedžiojame, bet jei jie užpuola, paklojame vieną kitą... Na, mėsa vis dėlto yra mėsa. „Kai tik šuniena patenka į sriubą, tvirtinu, kad tai jautiena“, – mirktelėjusi sako Taukuotoji Sju. Nė vienas Klodo gyventojas nebūtų raukęsis, gavęs riebę laukinio šuns kumpį, tačiau Tvardariai, ateinantys į Hobą, gali sau leisti būti išrankūs.

Sutvarkę reikalus turguje, patraukiame prie užpakalinių mero namo durų. Norime parduoti pusę surinktų žemuogių. Žinome, kad jis ypač mėgsta šias uogas ir gali sumokėti, kiek prašome. Duris atidaro mero duktė Madžė, mano bendraamžė. Ji šauni, nors galėtum tikėtis, kad mero duktė bus tikra pasipūtėlė. Madžė uždaro būdo. Kaip ir aš. Nė viena iš mūsų neturime tikrų draugų, todėl daug laiko mokykloje praleidžiam drauge. Kartu valgome priešpiečius, sėdime šalia per susirinkimus, esame partnerės per sporto varžybas. Retai kalbamės, ir mums abiem taip gerai.

Šiandien ji vilki ne pilka mokyklos uniforma, o brangia balta suknele, šviesūs plaukai perrišti rausvu kaspinu. Drabužiai, skirti Aukų dienai.

– Graži suknelė, – pagiria Geilas.

Madžė žvilgteli į jį mėgindama suprasti, ar tai nuoširdus komplimentas, ar jis tik šaiposi. Tai iš tikrųjų yra graži suknelė, tačiau ji niekada nebūtų tokios vilkėjusi paprastą dieną. Madžė suspaudžia lūpas, o paskui nusišypso.

– Na, jei man tektų važiuoti į Sostinę, noriu atrodyti gražiai, tiesa?

Dabar sutrinka ir Geilas. Ji sako tiesą? Ar traukia jį per dantį? Aš manau, kad tiktų antrasis variantas.

– Tau nereikės vykti į Sostinę, – šaltai atsako Geilas.

Jo žvilgsnis sustoja ties maža, apskrita sege, puošiančia Madžės suknelę. Tikras auksas. Nuostabus dirbinys. Jį pardavusi šeima pramistų daugybę mėnesių.

– Kiek kartų tu buvai įtraukta į sąrašą? Penkis? Būdamas dvylikos, jau buvau įtrauktas šešis kartus.

– Tai ne jos kaltė, – įsikišu.

– Ne, ne jos. Tiesiog taip jau yra, – sutinka Geilas.

Madžės veido išraiška tampa neperprantama. Ji išspraudžia man į ranką pinigus už uogas.

– Sėkmės, Ketne.

– Tau irgi, – atsakau, ir durys užsidaro.

Tylėdami patraukiame Klodo link. Man nepatiko, kad Geilas įgėlė Madžei, bet, žinoma, jis teisus. Paaukotųjų rinkimo sistema nesąžininga, vargingieji kenčia labiausiai. Kai tau sukanka dvylika, gali būti išrinktas Aukų dieną. Tais metais tavo vardas įrašomas į sąrašą vieną kartą. Suėjus trylikai – du kartus. Ir taip toliau, kol sueina aštuoniolika, tai paskutiniai rinkimo metai. Iš viso tavo vardas įtraukiamas į sąrašą septynis kartus. Ši taisyklė taikoma visiems dvylikos apygardų gyventojams Panemo valstybėje.